

 Sterker met natuur

Aanvullende bouwsteendocument agrarisch natuur- en landschapsbeheer

November 2025

ip Inter provinciaal Overleg
van, voor en door provincies

 **UNIE VAN
WATERSCHAPPEN**

boerennatuur

Het cement: agrarisch natuur- en landschapsbeheer als verbinding tussen landbouw en natuur

In het landelijk gebied wordt voedsel geproduceerd en het landschap door agrariërs beheerd. Om vooruit te kunnen en Nederland in beweging te krijgen is *robuuste* natuur nodig die tegen een stootje kan. Hiervoor is niet alleen verbetering van natuur in Natura 2000 gebieden nodig, maar ook versterking van natuur en landschap in het landelijk gebied. De kwaliteit van de natuur in het landelijk gebied is immers onlosmakelijk verbonden met de kwaliteit van de natuur in natuurgebieden. De bouwsteen natuur¹ bevat voorstellen om tot de verbetering van natuur op natuurgronden te komen. Dit is een gezamenlijke opgave, waarin we ook de verbinding met landbouw zoeken.

Bloeiende akkerrand.

¹ Bouwsteen natuur: met geborgd natuurherstel, vergunningverlening in beweging

De bijdrage van het landelijk gebied

De opgave om natuur te herstellen kan niet alleen opgepakt worden in de natuurgebieden. Ook het landelijke gebied daar omheen moet een bijdrage leveren. Op landbouwgrond kan een bijdrage worden geleverd aan het versterken van de natuurkwaliteit via agrarisch natuur- en landschapsbeheer. De verwevenheid tussen landbouw en natuur in het landelijk gebied zorgt voor versterking van zowel de natuur- als de cultuurlandschappen en geeft boeren ruimte om, naast voedselproductie, het landschap te versterken. Daarom is agrarisch natuur- en landschapsbeheer het 'cement' tussen landbouw en natuur. Dit wordt door ruim 12.000 deelnemers via BoerenNatuur en haar agrarische collectieven uitgevoerd. BoerenNatuur ziet het haar als opdracht om het agrarisch natuur- en landschapsbeheer verder uit te bouwen en hiermee bij te dragen aan het versterken van de natuur in het landelijk gebied en de opgaven waar we voor staan.

Nederland kent vele bijzondere cultuurlandschappen zoals ons veenweidegebied, het coulissenlandschap en het terpenlandschap. Deze landschappen zijn grotendeels gemaakt en worden beheerd door agrariërs. Er liggen grote opgaven in het cultuurlandschap zoals het behoud van de grutto en andere boerenlandvogels. Ook ligt er de ambitie uit het Klimaatakkoord om 10% groenblauwe dooradering te realiseren. Multifunctioneel landgebruik en de verwevenheid met andere functies bieden perspectief rondom Natura 2000-gebieden. De omgeving rond deze gebieden is en blijft vaak agrarisch, maar er wordt ook gekeken naar het leveren van een actieve bijdrage aan natuurbeheer en herstel. De inzet is om zowel deze landschappen als de boeren en voedselproductie te behouden zodat zij hun bijdrage kunnen leveren aan de opgaves. Hierdoor ontstaat multifunctioneel landgebruik en versterking van de cultuurlandschappen. Dit vraagt om samenwerking en een langjarige, eerlijke beloning.

Drie grutto's op een hek.

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer is noodzakelijk

Voor een robuuste natuurkwaliteit zijn natuurherstel en natuurbeheer op natuurgrond en agrarische natuur- en landschapsbeheer op landbouwgrond onmisbaar. Natuurherstel richt zich op het verminderen van drukfactoren zoals stikstofdepositie, verdroging en slechte waterkwaliteit. Natuurbeheer gaat over beheermaatregelen op natuurgrond. Agrarisch natuur- en landschapsbeheer gaat over beheermaatregelen in het landelijke gebied, waarbij het actief in stand houden en versterken van leefgebieden voor soorten, specifiek de soorten die afhankelijk zijn van het agrarisch gebied, centraal staat. Natuurherstel, natuurbeheer als agrarisch natuur- en landschapsbeheer zijn alle drie nodig, maar hebben elk hun eigen voorwaarden om goed te kunnen functioneren. Ze moeten dus zodanig worden ingezet dat ze ieder hun eigen functie optimaal kunnen vervullen en elkaar maximaal versterken.

Aanvullende inzet

Met agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt nu al een flinke bijdrage geleverd, daarom houden we de bestaande bijdragen in stand en bouwen daarop verder. Om een aanvullende bijdrage vanuit het landelijk gebied aan de opgaven te kunnen leveren zijn de juiste randvoorwaarden, waaronder aanvullende investeringen en extra afspraken, nodig. Deze aanvullende inzet moet aantoonbaar effectief bijdragen aan de beoogde natuurdoelstellingen door gericht te sturen op beheer van voldoende omvang, intensiteit en clustering. Het Kabinet maakt een eerste stap met de groei van het agrarisch natuurbeheer naar 195.000 hectare in 2030.

Boerderij op landgoed Junne in Overijssel.

Investerings in het agrarisch natuur- en landschapsbeheer worden gekoppeld aan heldere doelen die worden opgenomen in het provinciale natuurbeheerplan. In het natuurbeheerplan stellen provincies vast op welke wijze agrarisch natuur- en landschapsbeheer gaat bijdragen aan de integrale gebiedsopgaven. Hiermee borgen we ook dat de investeringen een bijdrage leveren aan de opgaven waar we met elkaar voor staan. In de uitwerking door de agrarische collectieven worden maatregelen samen met agrariërs bepaald op basis van beschikbare kennis. Dit doen zij in beheerplannen. Deze beheerplannen worden onafhankelijk getoetst en de inzet wordt gemonitord. Als blijkt dat het agrarisch natuur- en landschapsbeheer niet voldoende bijdraagt aan de integrale gebiedsopgaven, wordt binnen het karakter van de regeling bijgestuurd. Dat kan door het stimuleren van opschaling en vrijwillige kavelruil, en door in overleg met het Rijk te zorgen voor concurrerende vergoedingen ten opzichte van reguliere teelten. Deelname aan beheer blijft altijd vrijwillig; het maximaal behouden van ruimte voor bovenwettelijk beheer is daarbij cruciaal. Als afspraken over te nemen maatregelen niet uitgevoerd worden, dan kan dit ultimo leiden tot het intrekken van subsidies. Dit is reeds een bestaande afspraak bij het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Provincies blijven verantwoordelijk voor een zorgvuldige toepassing van de wet- en regelgeving. Dit reeds een bestaande afspraak bij het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Collectieven spelen een belangrijke rol bij het bepalen of en welke bijsturing gewenst is en stemmen dat af met de provincie.

Overstekende koeien in een polderlandschap.

Om versterking van natuur te bereiken is het essentieel om naast het produceren van voedsel op landbouwgrond, ook inzet te plegen op natuur en landschap. Dit kan worden bereikt via agrarisch natuur- landschapsbeheer. Het meedoen aan deze inzet is vrijwillig, maar niet vrijblijvend. Onze inzet is om via (langjarige) contracten het beheer meerjarig vast te leggen. Door te zorgen voor de juiste

randvoorwaarden worden boeren in staat gesteld om agrarisch natuur- en landschapsbeheer structureel te integreren in hun bedrijfsvoering. Dat vereist concurrerende vergoedingen, langjarige zekerheid en een op het agrarisch natuur- en landschapsbeheer afgestemde opgave die bijdraagt aan de totale opgave waar we voor staan. Het is belangrijk dat een vrijwillige bijdrage aan agrarisch natuur- en landschapsbeheer geen negatieve consequenties heeft en extra wettelijke verplichtingen met zich meebrengt.

We zoeken gezamenlijk naar instrumentarium dat uitgaat van haalbare opgaven, voldoende verdienvermogen voor de ondernemers en dat het realiseren van de gewenste natuurkwaliteit mogelijk en aannemelijk maakt.

Wat moeten we doen:

- Provincies en waterschappen, collectieven en partners werken uiterlijk begin 2026 met het Rijk aan het realiseren van de randvoorwaarden voor een effectief stelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer.
- Contractueel langjarig geborgd beheer, uitbreiding qua omvang, intensiteit en clustering en langjarige financiële zekerheid zijn de uitgangspunten voor een agrarisch natuur- en landschapsbeheer dat effectief bijdraagt aan VHR-doelen. Extra investeringen worden gekoppeld aan genoemde opgaven en heldere doelen.
- Het resultaat wordt gemonitord. Waar dat nodig is sturen collectieven bij, in afstemming met provincies.
- Rondom Natura 2000-gebieden werken, in samenhang met de aanpak van overgangszones en andere agrarische natuur zoals weidevogelgebieden, partijen gezamenlijk instrumentarium uit waarmee ondersteunend (kwetsbare) natuurherstel en agrarisch natuur- en landschapsbeheer elkaar maximaal kunnen versterken.

Wat hebben we van het Rijk nodig:

- Gezamenlijk met deze partijen wordt verder uitwerking gegeven aan het agrarisch natuur- en landschapsbeheer.
- Zekerheid dat de extra middelen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer structureel en langjarig beschikbaar gesteld worden. Daarbij gaan deze partijen uit van voortzetting van de extra €500 mln/jr plus indexatie van dit bedrag. Vooralsnog gaan we ervan uit daarmee een indicatieve groei naar 195.000 ha te realiseren, afhankelijk van nog te maken keuzes over het type beheer. Zonder deze middelen kan agrarische natuur- en landschapsbeheer niet verder worden uitgebouwd.
- Bij de implementatie van Europese regelgeving op het vlak van landbouw en natuur als uitgangspunt te nemen dat zuiver het feit dat een agrariër deelneemt aan agrarisch natuur- en landschapsbeheer dat niet moet leiden tot extra wettelijke verplichtingen.

